

Kohtuasi C-326/22**Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1****Saabumise kuupäev:**

13. mai 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (pealinna Varssavi rajoonikohus Varssavis, Poola)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

18. märts 2022

Hageja:

Z. sp. z o.o.

Kostja:

A. S.A.

Põhikohtuasja ese liikmesriigi kohtus

Nõue, et vastustaja (pank) annaks välja tarbijakrediidilepingu, mis on kostja hinnangul vajalik selleks, et ta saaks esitada kostja vastu nõuded muude kui intressiga seotud krediidikulude tagasimaksmiseks.

Eelotsuse küsimuse ese ja õiguslik alus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiivi 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ (ELT 2008, L 133, lk 66) artikli 16 lõige 1; ELTL artikkel 267.

Eelotsuse küsimus

Kas direktiivi 2008/48 artikli 16 lõiget 1 tuleb Euroopa Liidu õiguse tõhususe põhimõtte kontekstis tõlgendada nii, et tarbija või ettevõtja, kellele tarbija on oma

sellest direktiivi sättest tulenevad õigused üle andnud, võib nõuda selle õigusnormi alusel krediidiandjalt lepingu eksemplari (ja lepingu osaks olevaid eeskirju) ning teavet krediidi tagasimaksmise kohta, mis on vajalik, et kontrollida, kas summad, mis maksti tarbijale seoses krediidi ennetähtaegse tagasimaksmisega tagasi proportsionaalse osana krediidi kogukulust, olid õigesti arvatud, ning et esitada hagi ülaltoodud summade tagasinõudes?

Liidu õigusnormid ja Euroopa Kohtu praktika

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ: artikli 16 lõige 1

Euroopa Kohtu 19. juuni 1990. aasta kohtuotsus Factortame jt, C-213/89, EU:C:1990:257

Liikmesriigi õigusnormid

1. 12. mai 2011. aasta tarbijakrediidiseadus (Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim; *Dziennik Ustaw* 2022, jrk nr 246; edaspidi „tarbijakrediidiseadus“): artikli 49 lõiked 1 ja 2
2. 17. novembri 1964. aasta tsiviilkohtumenetluse seadustik (Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego; *Dziennik Ustaw* 2021, jrk nr 1805; edaspidi „tsiviilkohtumenetluse seadustik“): artikli 19 lõige 1, artikli 98 lõige 1, artikli 130 lõiked 1 ja 2, artikli 130^{la} lõiked 1–3, artikli 187 lõike 1 punkt 1, artikkel 248.
3. 23. aprilli 1964. aasta tsiviilseadustik (Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny; *Dziennik Ustaw* 2020, jrk nr 1740): artikli 123 lõike 1 punkt 1

Kohtuasja asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Kostja (pank) sõlmis mitme hageja õiguseellasega (tarbijatega) tarbijakrediidilepingud.
- 2 Eri tarbijate võetud krediidid maksti tagasi enne tähtaja möödumist.
- 3 Tarbijad, kes sõlmisid kostjaga tarbijakrediidilepingud, andsid nõude loovutamise lepingu alusel hagejale kehtival viisil üle tagasinõuded tarbijakrediidiseaduse artikli 49 lõigete 1 ja 2 kohaselt koostoimes artikli 5 punkti 6 alapunktidega a ja b (muude kui intressiga seotud krediidikulude tagasimaksmine), mis neil kostja suhtes olid.

- 4 Hageja, kes need nõuded omandas, nõuab, et kostja annaks välja kõnealused tarbijakrediidilepingud koos iga lepingu kohta kehtivate eeskirjade ja kaasnevate lepingutega, sh kindlustuslepingutega, ja nende lepingute tüüptingimustega, ning esitaks kindlaksmääratud teabe, sest nimetatud tarbijatel ei ole kõnealuste lepingute eksemplare (nad on need ära kaotanud).
- 5 Lisaks taotles hageja, et kostjat kohustataks tegema teatav toiming ehk esitama sõlmitud krediidilepinguga seostuv määratletud teabe.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid liikmesriigi kohtus

- 6 Vaidlust ei ole selles, et kostja ja hageja õiguseellased olid seotud tarbijakrediidilepingute kaudu.
- 7 Kostja keeldub hageja nõude rahuldamisest ja väidab, et puudub õiguslik alus hagejale (nagu ka tema õiguseellastele) nõutud dokumentide ehk lepingute väljaandmiseks isegi juhul, kui tarbijad – nagu käesoleval juhul – on vabastanud kostja pangasaladuse hoidmise kohustusest ja volitanud hagejat taotlema kostjalt eri tarbijatega siduvate krediidilepingute väljaandmist.

Eelotsusetaotluse põhjenduse lühikokkuvõte

- 8 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul on tekkinud küsimus, mis nõuab liidu õiguse ehk direktiivi 2008/48 artikli 16 tõlgendamist liidu õiguse tõhususe põhimõtte kontekstis. Ei ole kahtlust et nii Euroopa Liidu seadusandja kui ka liikmesriigi seadusandja nägid tugeva tarbijakaitse poole püüeldes ette võimaluse krediidi ennetähtaegse tagasimaksmise korral saada tagasi osa seoses sõlmitud krediidilepinguga tasutud kuludest. Liikmesriigi õigusnormidest tuleneb aga, et selle nõude olemasolu peab tõendama nõude esitaja (tarbija), mis ei ole aga võimalik kohtule tõendusmaterjali ehk lepingu esitamiseta.
- 9 Tundub, et ilma lepinguta ja teabeta krediidi tagasimaksmise viisi kohta ei ole tarbijal võimalik hinnata esiteks krediidiandja poolt väljaarvestatud tagasimakstavate, muude kui intressiga seotud krediidikulude summa õigsust, teiseks aga hagi esitamise majanduslikku tasuvust. See aga tekitab suuri kahtlusi selle kohta, kui tõhus on tarbijale antud õigus saada tagasi proportsionaalne osa tarbijakrediidi muudest kui intressiga seotud kuludest olukorras, kus tarbijal ei ole üldse võimalik kontrollida, kas ja millises summas on tal õigus muude kui intressiga seotud krediidikulude hüvitamisele.
- 10 Eelotsusetaotluse esitanud kohus võtab arvesse, et tarbijal ei ole kohustust lepingu eksemplari alles hoida. Enamasti puudub tarbijal tehniline võimalus sõlmitud lepingute eksemplare püsivalt säilitada, arvestades, et tarbijakrediidiseaduse artiklis 49 ette nähtud lepingute pooled on sageli väikese sissetulekuga isikud, kes sõlmivad arvukaid lühiajalisi krediidilepinguid, mis vastavad tarbijakrediidi definitsioonile. Sellise asjade seisu juures on olemas võimalus, et tarbijad

kaotavad neile antud lepingueksemplarid ära ja tarbijakrediidi ennetähtaegse tagasimaksmise hetkel ei ole paljudel neist enam olemas lepingu eksemplari, mistõttu nad ei saa edukalt kontrollida nõudeid, mis neil on tarbijakrediidiseaduse artikli 49 alusel krediidiandja vastu.

- 11 Levinud praktika on see, et eelmise krediidi tasumiseks võetakse uus krediidikohustus. Sellises olukorras ei kanta vahendeid üle tarbija kontole ja seoses sellega puudub tarbijal täpne info selle kohta, millal võlg tasutud sai.
- 12 Tarbija olukorda ei paranda ka asjaolu, et ta saab pöörduda eraettevõtjate poole, kes pakuvad teavet võla kohta. Sellega aga kaasnevad lisatasud, mis võivad saada takistuseks tarbijale liidu õigusest tuleneva nõude sissenõudmisel. Veelgi enam, selline teave ei ole täielik ega pruugi kajastada kõiki võetud kohustusi.
- 13 Liikmesriigi õigusnormide alusel on kohtul küll võimalik kohustada määratud isikut teatavaid dokumente väljastama (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 248); sellist kohustust ei saa aga kasutada nõude täpsustamiseks ja see rakendub alles pärast hagi edukat esitamist.
- 14 Samas on hagi esitamise tingimuseks nõude täpne määratlemine (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 187 lõike 1 punkt 1), mis aga ei ole võimalik, kui tarbijal või tema õigusjärglasel ei ole krediidilepingut ega teavet võla tasumise kuupäeva kohta. Sellisel juhul tuleb kohtu esimehel paluda parandada hagi vormivead (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 130 lõige 1), ent kui nende parandamine on võimatu, võib ta hagi tagasi lükata ja nii ei too hagi kaasa tagajärgi, mis on seaduse kohaselt seotud hagi esitamisega (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 130 lõige 2).
- 15 Tarbijal, keda esindab professionaalne esindaja, on lisaks risk, et hagi tagastatakse ilma selle parandamist nõudmata (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikkel 130^{1a}), võimaliku õigusega hagiavaldust parandada ühe nädala jooksul alates hagi tagasilükkamise määruse kättetoimetamisest (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 130^{1a} lõige 3).
- 16 Kui aga tarbija sõnastaks oma nõude meelevaldselt, siis juhul, kui nõude summa ületaks summat, millele tarbijal tegelikult õigus on, ähvardaks teda kohtuvaidluse kaotamise oht ja menetluskulude tasumise nõue. Poola kohtupraktikas on välja kujunenud veendumus, et hageja, kes võtab hagi tagasi või kelle hagi lükatakse tagasi, kaotab kohtuvaidluse; erandiks on siin olukord, kus kostja teeb nõutud makse menetluse käigus.
- 17 Loomulikult eeldab liikmesriigi kohtupraktika, et hageja suudab tõendada, et hagi esitamine oli vajalik tema õiguste kaitseks, ning sellisel juhul teda ülalttoodud kuludega ei koormata. Niisugune olukord nagu käesolevas menetluses ei ole aga hõlmatud väljakujunenud kohtupraktikaga ja seega on võimalik, et osa kohtuid asub sellises olukorras seisukohale, et lepingu kaotamise tõttu on tarbija ise süüdi selles, et nõude suurust ei ole võimalik kindlaks teha, ja peab seoses sellega kandma menetluskulud. See, et hagi esitajalt, kes hiljem hagi osaliselt tagasi

võtab, menetluskulusid välja ei mõisteta, on erand põhimõttest, et pooled vastutavad kohtuprotsessi tulemuse eest (tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 98 lõige 1). Seda erandit tõlgendatakse kitsendavalt, mis tekitab tarbijas hagi esitamisel märkimisväärset ebakindlust.

- 18 Kui tarbija esitaks nõude väiksemas summas kui see, millele tal õigus on, võib ülejäänud summa aeguda. Liikmesriigi väljakujunenud kohtupraktikas on asunud seisukohale, et tsiviilkohtumenetluse seadustiku artikli 123 kohaselt, mis näeb ette, millal aegumistähtaaja kulgemine peatub, peatab hagi esitamine põhimõtteliselt aegumistähtaaja kulgemise, aga ainult nõude selles osas, mis on hagi esitatud.
- 19 Erand sellest põhimõttest puudutab ainult neid nõudeid, mille suurust ei ole võimalik hagi esitamise ajal kindlaks määrata, kuna need tulenevad konkreetse kinnisvara hindamisest kohtu poolt kindlal ajahetkel. Käesolevas kohtuasjas ei ole aga küsimus selles.
- 20 Samuti ei võimalda lepingu puudumine tarbijal hinnata, kas nõuete sissenõudmine ennast üldse ära tasub, ega kontrollida, kas tema krediidisumma on pärast ennetähtaegset tagasimaksmist õigesti arvestatud. Tarbija on nõrgem lepingupool ja erinevalt ettevõtjatest ei ole tal vahendeid, mis võimaldaksid tal säilitada rikkumata kujul kõiki tema jaoks olulisi dokumente. Krediidilepingu sõlmimise hetkel saadud lepingueksemplari kaotamine toob seega kaasa olukorra, kus tarbija jääb tegelikult ilma võimalusest esitada oma nõudeid tarbijakrediidilepingu artikli 49 lõigete 1 ja 2 kohaselt (ehk nõudeid, mis tuginevad otseselt direktiivi 2008/48 artiklile 16) ja võimalusest kaaluda nende nõuete esitamise otstarbekust.
- 21 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb liikmesriikide kohtute kohustus tagada liidu õiguse tõhusus. See nõue tähendab samuti, et olukorras, kus see on vajalik, on kohtutel õigus kohaldada vahendeid, mida liikmesriigi õigusnormid ette ei näe (Euroopa Kohtu 19. juuni 1990. aasta kohtuotsus Factortame jt, C-213/89, EU:C:1990:257). Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on tekkinud kahtlused, kas liidu õiguse tõhususe põhimõtte kontekstis tuleneb direktiivi 2008/48 artiklist 16 õigus nõuda sisse selliseid dokumente nagu tarbijakrediidileping, mille kohane krediit ennetähtaegselt tasuti, ning teavet krediidi summa ja tasumise kuupäeva kohta, kui nende saamine on vajalik hagi esitamise põhjendatuse hindamiseks, samuti hagi tõhusaks esitamiseks, riskimata vajadusega hüvitada vastaspoolele menetluskulud või nõuete teatava osa aegumise ohuga.
- 22 Kui tarbijal puuduks õigus sellist nõuet esitada, oleks tema direktiivi 2008/48 artiklist 16 tulenevate õiguste tagamine märkimisväärselt raskendatud. Hagi esitamine oleks nimelt seotud olulise riskiga, mis võib tarbijat ülaltoodud nõude esitamisel heidutada.
- 23 Juba lepingu puudumine ise jätab tarbija ilma õigusest hinnata, kas kohtutee ettevõtmine üldse on vajalik ja tasuv. Ei tarbijal ega isikul, kes on võtnud üle tema

õigused (nõude loovutamise lepingu alusel), ei ole nimelt mingit võimalust oma olukorda ühetähenduslikult kindlaks teha, mis võib samuti heidutada teda krediidiandja vastu nõuet esitamast. Kõik need asjaolud viivad selleni, et ülaltoodud isikud ei saa ühest küljest teha kindlaks oma õigusi krediidiandja suhtes, teisest küljest aga on nende õiguste maksmapanek, kui nad vaatamata ühese hinnangu puudumisele oma nõuete sisu kohta otsustavad hagi esitada, märkimisväärselt raskendatud (hagi esitamisega kaasnevate suurte riskide tõttu).

TÖÖDOKUMENT